

Motion till riksdagen 2017/18:3217

av Ewa Thalén Finné m.fl. (M)

Familjerätt och familjelagstiftning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om regler gällande de barn som föds via surrogatarrangemang utomlands, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta fram förslag som möjliggör surrogatmoderskap i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta bort kravet på genetisk koppling i samband med assisterad befruktning utanför kroppen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tiden för frysförvaring av befruktade ägg bör förlängas från fem år till tio år och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vuxenadoption och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om närståendeadoption kopplad till surrogatarrangemang och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bättre möjligheter för samkönade par att adoptera och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nationell adoption och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om betänketid vid skilsmässa och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att föräldrar som söker vårdnad, boende eller umgänge i domstol först måste kunna få hjälp med information av sakkunnig person, t.ex. socialtjänsten, och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att i vårdnadstvister utse medlare tidigt i processen och tillkännager detta för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att ändra socialtjänstlagen i syfte att ge socialtjänsten bättre verktyg för att undvika att vårdnadstvister går till domstol, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om föräldrarnas samarbete vid gemensam vårdnad och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om barnets rätt att komma till tals och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över lagstiftningen i syfte att underlätta för anhöriga att ha kontakt med barn och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en översyn av reglerna för särskullbarn och efterlevandes rätt till arv och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över bodelningsprocessen i syfte att göra den effektivare och snabbare och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att inrätta ett frivilligt testamentsregister och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av utökad information samt opinionsbildning och annat förebyggande arbete mot att unga blir gifta mot sin vilja, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om lagstiftningen avseende dödförklaring och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Moderaternas familjepolitik syftar till att Sverige ska vara ett av världens bästa länder för familjen, oavsett hur den ser ut. Vi ska ta väl hand om våra barn, och människor som längtar efter barn ska välkomnas av samhället som föräldrar. Oavsett sexuell läggning ska man ha samma juridiska förutsättningar att skaffa barn och ingå äktenskap.

Moderaternas familjepolitik har också barnens intressen i centrum och ska främja ett fungerande socialt skydd för alla barn när familjen inte finns eller inte kan ge skydd. Ett fungerande skydd och stöd behövs även för vuxna när de av olika skäl inte förmår ta hand om sig själva. Därför menar Moderaterna att systemet med överförmyndare och gode män måste fungera mycket bättre än idag.

Familjepolitiken måste därtill värna värderingar kring individens okränkbara rättigheter och jämställdhet. Det innebär att vi inte accepterar månggifte, barnäktenskap och tvångs gifte och att vi motarbetar dessa företeelser.

Gode män och överförmyndare

Det svenska välfärdssamhället måste fungera för alla. Barn eller människor som är sjuka eller handikappade måste kunna få nödvändigt skydd och stöd. Gode män och förvaltare fyller därför en viktig funktion som ställföreträdare för den enskilde i dessa situationer. Därför är det positivt att så många människor gör fantastiska insatser som gode män, ofta med ideella förtecken, och därmed bidrar till ökad trygghet för många människor

som behöver stöd. Dessvärre finns allvarliga brister i systemet som behöver åtgärdas, eftersom bristerna också gör att enskilda människor far illa. Såväl kvalitetsbrister som missbruk finns.

Moderaterna föreslog i förra årets familjerättsliga motion (motion 2016/17:3143, yrkandena 1–5) åtgärder för en uppföljning av hur lagstiftningen om överförmyndare, gode män och förvaltare fungerar. De konkreta förslagen var följande:

- Att utbildningen för gode män förbättras
- Att tillsynen av gode män skärps
- Att det införs ett offentligt register för gode män
- Att det införs ett nationellt blankettsystem för gode män
- Att det införs it-system för enhetlig redovisning av gode män.

Förslagen bifölls och har tillkännagivits regeringen. Vi förutsätter att regeringen skyndsamt återkommer till riksdagen med förslag på hur detta kan tillgodoses och i det sammanhanget även bör överväga andra förbättringar av systemet med gode män och förvaltare.

Ofrivillig barnlöshet

Ofrivillig barnlöshet är en viktig och angelägen fråga. Längtan efter att få barn och bilda familj är ofta en stark önskan. Sorgen när förhoppningen om att få barn grusas berör på djupet. Att utöka möjligheterna för fler att bilda familj och underlätta olika vägar till föräldraskap är därför viktigt.

Alliansregeringen tillsatte 2013 en särskild utredare med uppdrag att analysera och överväga olika sätt att utöka möjligheterna för ofrivilligt barnlösa att bli föräldrar. Utredningen har lagt fram delbetänkandet Assisterad befruktning som lämnade förslag som innebar att riksdagen i bred majoritet kunde fatta beslut om att ensamstående kvinnor ska ha rätt till assisterad befruktning. Utredningen har även lagt fram slutbetänkandet Olika vägar till föräldraskap som behandlat frågan om bland annat surrogatmoderskap.

I och med den tekniska utvecklingens framsteg finns i dag nya möjligheter för ofrivilligt barnlösa att bli föräldrar. Det hör till det moderna samhällets utveckling att nya erfarenheter, medicinsk utveckling och fakta ständigt läggs till den samlade kunskapen samt att värderingar förändras över tid. Principiella ställningstaganden och etiska överväganden bör alltid baseras på fakta och grundläggande värderingar.

Bättre trygghet för barn som tillkommit genom surrogatmoderskap

Alla familjer ska kunna vara trygga i Sverige oavsett hur de har bildats. Det finns redan i dag många barn runt om i landet som är födda genom surrogatmoderskap utomlands. Dagens lagstiftning är inte anpassad för de omständigheter som surrogatmoderskap utomlands medför, och familjerna möts av en lång rad svårigheter gällande till exempel rättsliga oklarheter kring vårdnadshavare, rätt till föräldrapenning samt vad som gäller vid sjukdom eller olycksfall. Familjerna riskerar att hamna i utdragna och oklara processer som innebär oro och otrygghet.

De möjligheter som redan finns i andra länder att bilda familj genom surrogatmoderskap innebär att fler barn i Sverige i framtiden kommer att vara födda på detta sätt. Lagstiftningen bör ändras i takt med samhällsutvecklingen och anpassas efter den

verklighet som människor lever i. Barnen finns här redan idag. De bor med sina familjer och växer upp tillsammans med sina vänner. De går i förskolan eller skolan och deltar i olika fritidsaktiviteter.

Under åren 2007 till 2012 handlade 29 kommuner i Sverige ungefär 100 ärenden med barn som tillkommit via surrogatarrangemang utomlands. Denna takt har därefter troligen ökat ytterligare de senaste åren. Migrationsverket har mottagit ungefär ett nytt ärende per vecka avseende svenskt medborgarskap gällande barn som tillkommit via surrogatmoderskap i andra länder.

I betänkandet Olika vägar till föräldraskap uttrycks det bland annat att Sverige inte kan anses ha något ansvar för barn som tillkommit utomlands om de inte är svenska medborgare. Vi delar inte den uppfattningen. Barn som tillkommer via surrogatarrangemang utomlands ska ha rätt till samma trygghet och rättssäkerhet som andra barn. Det ställer tydliga krav på ansvarstagande.

I sitt remissvar på utredningen gör Statens medicinsk-etiska råd en annan analys jämfört med utredningen och drar andra slutsatser. De menar att barn som tillkommit utomlands genom surrogatmoderskap har gjort det för att svenska medborgare och andra personer med hemvist i Sverige försökt finna alternativa vägar att få barn. Statens medicinsk-etiska råd uttrycker att de här barnen har en stark koppling till Sverige och att den svenska staten bör ta ett visst ansvar för vad medborgare gör utomlands. Det genomförda surrogatarrangemanget har till syfte att de tilltänkta föräldrarna ska ta med sig barnet till hemlandet. Statens medicinsk-etiska råd drar slutsatsen att Sverige inte kan fransäga sig ansvaret för dessa barn.

Moderaterna uppmanar regeringen att återkomma i fråga om hur lagstiftningen kan förtydligas för att de familjer med barn som tillkommit genom surrogatmoderskap och redan i dag finns i Sverige ska få en bättre rättslig situation och samma självklara trygghet som alla andra familjer.

Altruistiskt surrogatmoderskap bör tillåtas i Sverige

Utredningen om olika vägar till föräldraskap har landat i slutsatsen att surrogatmoderskap inte ska tillåtas i Sverige.

Det är olyckligt att utredningen när det gäller altruistiska surrogatmoderskap till betydande del argumenterar som om dessa i huvudsak liknar och fungerar som kommersiella surrogatmoderskap. Det är även en brist i utredningen att erfarenheterna av altruistiskt surrogatmoderskap från andra länder inte redovisats i slutbetänkandet. Det handlar exempelvis om Nederländerna och Belgien. I Nederländerna finns studier som täcker in i stort sett samtliga personer som genomgått altruistiskt surrogatmoderskap från och med när det blev tillåtet enligt lag år 1997.

Vi har tilltro till att människor kan fatta väl grundande och avvägda beslut och ta ansvar för dessa. Vi menar vidare att beslut om surrogatmoderskap inte kan antas vara beslut som präglas av att de fattas snabbt och oöverlagt under tidspress utan att beslut av denna natur mellan närstående fattas med ömsesidig respekt, närhet och kärlek. Vi tror att det finns många som skulle uppskatta friheten att kunna hjälpa en nära vän eller anhörig att skaffa barn.

Moderaterna är öppna för att altruistiskt surrogatmoderskap bör tillåtas i Sverige.

Vi hyser stor respekt för komplexiteten i frågor som rör assisterad befruktning, inte minst surrogatmoderskap. Ett tillåtande av surrogatmoderskap kräver att centrala frågor om föräldraskap besvaras.

Det finns också svårigheter med risker för påtryckningar mot kvinnor om surrogatmoderskap skulle tillåtas. Det är avgörande att säkerställa att påtryckningar och tvång inte får förekomma i Sverige. Rätten till självbestämmande och informerat samtycke är grundläggande. Det informerade samtycket ställer krav på att en människa dels ska få tillräcklig information, dels ska förstå denna information innan hon eller han lämnar sitt samtycke.

Utredningen har tagit fram förslag på hur processen kring surrogatarrangemang i Sverige skulle kunna se ut. Dessa utgör en god grund att bygga vidare på.

Barnets och de tilltänkta föräldrarnas perspektiv är viktiga. Vid ett förfarande med surrogatmoderskap är det centralt att varje sådant föregås av en omsorgsfull lämplighetsbedömning. Detta gäller både den tilltänkta surrogatmodern och de blivande föräldrarna.

Vi menar att regeringen nu efter remissperiodens slut bör se över frågan i syfte ta fram förslag som möjliggör altruistiskt surrogatmoderskap i Sverige.

Ta bort kravet på genetisk koppling

Utredningen föreslår att kravet på genetisk koppling avskaffas och att behandlingar med enbart donerade könsceller därmed tillåts inom svensk hälso- och sjukvård. Detta med förbehållet att det ska finnas ett behov av behandlingarna och att riskerna för de involverade anses godtagbara särskilt för barnen. Vi välkomnar detta förslag. Det kommer att kunna innebära att fler vägar till föräldraskap möjliggörs.

I utredningen konstateras att befintlig forskning inte ger något stöd för att riskerna vid behandling med enbart donerade könsceller skulle vara högre jämfört med riskerna vid andra behandlingar med donerade könsceller, exempelvis behandlingar med ett donerat ägg.

Det är viktigt att en genomförandeutredning får i uppdrag att analysera om det är rimligt att assisterad befruktning med enbart donerade könsceller endast ska få utföras vid Sveriges universitetssjukhus. De centrala avvägningarna bör handla om kvalitet, väntetider och patientsäkerhet.

Därtill bör en genomförandeutredning noga väga av om det enbart är vården och den ansvarige läkaren eller vården tillsammans med socialtjänsten som ska vidta dessa lämplighetsprövningar.

Utredningen föreslår också att en person som tillkommit genom enbart donerade könsceller ska ha rätt att ta del av de uppgifter om personens genetiska föräldrar som finns antecknade i berört sjukhus särskilda journaler. I samband med att en person har anledning att anta att hon eller han tillkommit genom behandling av enbart donerade könsceller kan stöd tas av berörd socialnämnd som på begäran ska hjälpa till att ta reda på om det finns några uppgifter antecknade i en särskild journal. Vi delar i huvudsak denna inriktning. Barn ska alltid ha rätt till sitt ursprung.

Förlängd frysförvaringstid för befruktade ägg

Utredningen föreslår också att frysförvaringen för befruktade ägg ska förlängas från fem år till tio år. Detta beror i huvudsak på att det dels finns ett behov av detta redan i dag, dels på grund av att efterfrågan på ägg sannolikt kommer att öka om donation av befruktade ägg tillåts.

Det är viktigt att slå fast vilka regler som det i detta sammanhang ska krävas avseende samtycke från en ägg- respektive spermiedonator. Vi menar att nuvarande

regler bör kunna gälla även avseende att en donators könsceller kan användas tillsammans med en annan donators könsceller utan inbördes vetskap. Det är också det som utredningen föreslår i och med att den anser att det räcker med att alla donatorer får tydlig information om gällande lagstiftning.

Utredningens förslag att det inte bör vara möjligt för ett samkönat kvinnligt par att använda ägg från den ena kvinnan till att åstadkomma en graviditet hos den andra kvinnan är viktigt för en genomförandeutredning att analysera vidare. Utredningens huvudsakliga motivering är att det är medicinska skäl som bör styra.

Samtidigt för Statens medicinsk-etiska råd ett resonemang om att i tillägg till att medicinska skäl ska styra kan det finns skäl att tillåta att ett kvinnligt samkönat par får donera befruktade ägg till varandra utan att det är medicinsk motiverat om de själva står för vårdkostnaderna och därtill har fått information om detta och inser de ökade medicinska riskerna med ett sådant förfarande. Detta bör en genomförandeutredning analysera vidare.

Adoption

Vuxenadoption

Vi vill modernisera reglerna för adoption. Att kunna formalisera sina familjeband på ett tryggt sätt är viktigt. Vid vuxenadoptioner gäller dock samma regler som vid adoption av minderåriga. Detta anser inte vi är rimligt. Till exempel kan ett barn som vuxit upp tillsammans med sina fosterföräldrar vilja bli adopterad av dessa genom en vuxenadoption efter att ha fyllt 18 år. Därtill att det inte längre föreligger någon kontakt med de biologiska föräldrarna.

Med tanke på att nuvarande lagstiftning inte överensstämmer med verkligheten är det nödvändigt att föräldrabalken moderniseras. Den behöver formuleras om så att det tydligt går att skilja på adoption av barn respektive adoption av vuxna.

Närståendeadoption kopplad till surrogatarrangemang

Utrymmet för att erkänna ett utländskt avgörande om adoption efter ett surrogatarrangemang i utlandet verkar vara begränsat. Detsamma gäller för en svensk domstols möjligheter att pröva en ansökan om adoption innan barnet kommer till Sverige. Det finns inte heller några vägledande avgöranden i frågor som rör adoption efter ett surrogatarrangemang i utlandet. Även på detta område måste rättsläget därför betraktas som oklart. Regeringen bör även i detta fall se över frågan om adoption och närståendeadoption utifrån barnets intresse av rättsliga föräldrar och trygghet samt de specifika omständigheter som surrogatmoderskap utomlands medför.

Bättre möjligheter till adoption

Samkönade par har sedan 2003 haft möjlighet att bli adoptivföräldrar, men ännu har bara ett barn förmedlats genom internationell adoption till ett samkönat par. När Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA) frågar utländska myndigheter om möjligheten för samkönade par att adoptera i de olika ursprungsländerna har svaret hittills i samtliga fall, utom från Sydafrika och Colombia, blivit att detta inte är möjligt. När det gäller nationella adoptioner har det, bortsett från närståendeadoptioner, endast förekommit i ett fåtal fall att barn har adopterats till samkönade par. Förutsättningarna

för samkönade pars möjligheter till adoption behöver förbättras. Därför behövs insatser för att stärka möjligheterna till såväl nationell som internationell adoption.

Nationell adoption

Socialstyrelsen har kartlagt i vilken utsträckning socialnämnderna väcker frågan om adoption för barn som är eller kan komma att bli placerade i familjehem. Enligt kartläggningen väcks frågan av nämnderna om adoption i mycket liten utsträckning och för få barn, vilket bland annat kan bero på att det inte framgår av lagstiftning eller vägledning att socialtjänsten bör uppmärksamma möjligheten till adoption för barn som är eller kan komma att placeras i familjehem. Samtidigt anser Socialstyrelsen att adoption framför allt kan vara ett alternativ för en liten grupp barn som är eller kan komma att bli familjehemsplacerade – barn som saknar föräldrar i livet och barn som placeras som späda och inte kan leva med sina biologiska föräldrar. Möjligheten till nationell adoption för denna grupp barn bör ses över. Även individuella bedömningar bör göras, samt att utreda de blivande adoptivföräldrarnas vilja och lämplighet först för att uppnå barnets bästa.

Föräldrapresumtion

Eftersom familjekonstellationer kan se olika ut bör politiken anpassas efter det. Därför bör dagens faderskapspresumtion likställa samboskap med giftermål. Dessutom bör lagstiftningen göras könsneutral. När en kvinna i ett samkönat par får barn genom assisterad befruktning kan hennes maka, registrerade partner eller sambo inte bli förälder i lagens mening innan föräldraskapet fastställts. Det innebär att man som förälder kan hamna i en situation utan rättigheter då man inte kan begära föräldrappening, delad vårdnad vid separation etc. Föräldraskapet bör därför slås fast så tidigt som möjligt.

Därför bör det ses över hur lagstiftningen kan förändras så att förfarandet för anmälan av föräldraskap kan förenklas. Det vore också önskvärt att kunna göra föräldraskapsbekräftelse redan innan ett barn är fött. Detta bör gälla såväl för olikkönade som samkönade par, oavsett om dessa är gifta eller inte. Riksdagen har fattat beslut om att regeringen ska se över frågan, och vi förväntar oss att regeringen återkommer med förslag som förenklar fastställelse av föräldraskap.

Betänketid vid skilsmässa

Bestämmelserna om äktenskapsskillnad infördes under 1970-talet. De syftade till att förenkla förfarandet vid skilsmässa. Exempelvis är det numer möjligt att få sitt äktenskap upplöst utan att behöva uppge någon särskild grund för äktenskapsskillnaden och utan något krav på särlevnad. Detta menar vi har varit nödvändiga förändringar för att modernisera äktenskapslagstiftningen. Moderaterna anser att ytterligare modernisering är önskvärd genom att avskaffa betänketiden vid skilsmässa i fler fall än idag.

Idag gäller att om båda makar är överens om att äktenskapet skall upplösas är huvudregeln att de efter gemensam ansökan har rätt till omedelbar äktenskapsskillnad (5 kap. 1 § äktenskapsbalken). I följande fall gäller dock att äktenskapsskillnad skall föregås av en betänketid på sex månader: 1) betänketid begärs av båda makar (5 kap. 1

§ äktenskapsbalken), 2) enbart den ena maken vill ha äktenskapsskillnad (5 kap. 2 § äktenskapsbalken), 3) någon av makarna har rättslig vårdnad om och bor varaktigt tillsammans med barn under 16 år. Det saknar härvid betydelse om barnet är makarnas gemensamma eller om det enbart är den ena makens barn (5 kap. 1 § äktenskapsbalken).

Att betänketiden löper ut innebär inte att äktenskapsskillnad meddelas per automatik. När betänketiden löpt ut måste nämligen ansökan om äktenskapsskillnad fullföljas av någon make (5 kap. 3 § äktenskapsbalken).

Moderaterna föreslår avskaffad betänketid vid skilsmässa även när bara den ena maken begär äktenskapsskillnad och det inte finns barn under 16 år med i bilden. Detta skulle ha flera fördelar, inte minst i äktenskap där den ena parten utsatts för våld eller dylikt. Betänketid riskerar att skapa lidande i mycket dåliga äktenskap eller där den ena parten på olika sätt kränks.

Vårdnadstvister

För oss moderater tar alla frågor som rör barn sin utgångspunkt i barnens bästa och hos föräldrarna och deras ansvar för barnens uppväxt, trygghet och välmående, men det finns också ett gemensamt ansvar. I så stor utsträckning som möjligt ska alla barn ges likvärdiga förutsättningar att utifrån sina egna möjligheter forma sina egna liv.

De allra flesta separationer där barn är inblandade sker utan några större konflikter mellan föräldrarna, men tyvärr har vi de senaste åren sett att antalet vårdnadstvister ökat. Antalet vårdnadstvister har, sett över ett decennium, mer än fördubblats. År 2006 var antalet vårdnadstvister 2 822 – år 2015 var motsvarande siffra 4 166, en ökning med 48 procent. Även karaktären på vårdnadstvisterna har förändrats.

Förutom vårdnadstvister har de ökade separationerna lett till nya familjekonstellationer och det har blivit mycket vanligt att barn bor växelvis hos föräldrarna, vilket bl.a. fått konsekvenser för underhållet.

Vårdnadstvister är svårt för samtliga inblandande, men i synnerhet för barnen. Det är Moderaternas utgångspunkt att barnets bästa alltid kommer i första rummet. Ur det perspektivet tillsatte alliansregeringen Vårdnadsutredningen (SOU 2017:6) för att utvärdera 2006 års vårdnadsreform. Utredningen finner att 2006 års vårdnadsreform till största del har fallit väl ut, men att det finns skäl för vissa ändringar i lagstiftningen, för att undvika att barn far illa av föräldrarnas skiljaktigheter.

Flera av dessa förslag är intressanta och Moderaterna har tagit fasta på dem och har dessutom gjort vissa andra överväganden avseende hur vårdnadslagstiftningen kan moderniseras:

- Möjligheterna för att föräldrar som överväger att inleda en tvist om vårdnad, boende eller umgänge med sitt barn först ska kunna vända sig till sakkunnig person för att få information om vad en domstolsprocess innebär, alternativa sätt att lösa konflikten och erbjudas stöd och hjälp i annan form.
- I samband med vårdnadstvister bör det övervägas om en medlare också ska kopplas till tvisten.
- Se över möjligheterna för ändringar i socialtjänstlagen, i syfte att ge socialtjänsten bättre verktyg för att undvika att vårdnadstvister går till domstol.
- Barnet ska få rätt till relevant information och rätt att komma till tals i olika instanser som hanterar vårdnadstvister, även om samtycke saknas från en vårdnadshavare.

- Föräldrarnas förmåga att ta gemensamt ansvar bör vägas in i vårdnadsbedömningen, för att undvika vårdnadssabotage. Detta har tillkännagivits regeringen (bet. 2016/17:CU10) och vi förväntar oss att regeringen beaktar det i kommande lagstiftningsarbete.
- Det bör göras en översyn av hur nära anhöriga, men som saknar rätt till umgänge med ett barn, ska kunna få bättre möjligheter att umgås med barnet. Det kan röra sig om mor- eller farföräldrar, ”bonusföräldrar” eller andra anhöriga som är viktiga för barnets utveckling.

Arvsrätt

Det finns tre grunder för arvsrätt, för det första blodsband (i första hand bröstarvingar), för det andra äktenskapet och det tredje är testamente.

Den ekonomiska utvecklingen, individens frihet och nya familjekonstellationer gör att förutsättningarna för arvsrätten idag är väldigt annorlunda jämfört med när den upprättades. Med tanke på dagens förändrade situation i förhållande till när arvsrätten upprättades, finns det skäl för att utvärdera de gällande reglerna och utreda om de kan behöva moderniseras. Vi vill bland annat se över följande frågor:

- Reglerna för särkullsbarn i förhållande till efterlevande makes rätt till arv och de konflikter som kan uppstå i sådana situationer bör utredas.
- Bodelningsprocessen bör också kunna effektiviseras och göras snabbare.

Testamenteregister

Testamenten är ett utmärkt sätt att tillgodose att arv fördelas på ett sätt som testatorn har haft för avsikt. Dock finns det risk att testamenten går förlorade och att kvarlåtenskapen därmed inte fördelas enligt testatorns önskemål. Ur det perspektivet bör det övervägas om ett frivilligt, avgiftsfinansierat testamenteregister i offentlig regi ska upprättas.

Månggifte, barnäktenskap och tvångsgiftermål

Ungdomsstyrelsen, nuvarande Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, genomförde år 2009 studien Gift mot sin vilja som visade att cirka 70 000 unga människor i Sverige var oroliga för att inte själva få välja partner eller vem de ska gifta sig med. Även Socialstyrelsens rapport Frihet och familj från år 2007 visade att den vanligaste orsaken till att unga omhändertaras och placeras i skyddat boende på grund av hedersrelaterat våld och förtryck, var att de inte själva fick välja partner samt att de var allvarligt hotade om de inte följde familjens krav.

Tvångsgiftermål

Under alliansregeringen trädde lagen mot äktenskapstvång i kraft den 1 juli 2014. Den innebär att det utöver att det är straffbart att tvinga någon att gifta sig också är brottsligt att pressa någon att gifta sig mot sin vilja. Även försök och förberedelse till äktenskapstvång är kriminaliserat, liksom att lura någon att resa utomlands i syfte att gifta bort honom eller henne genom tvång eller utnyttjande. Vidare avskaffades möjligheten för

barn att få dispens för att gifta sig. Reglerna om erkännande av utländska äktenskap skärptes också.

Konflikter om val av äktenskapspartner och om giftermål är ofta orsaken till att unga personer utsätts för hedersrelaterat våld (Ungdomsstyrelsen år 2009). För hbtq-personer finns det en särskilt hög risk för att giftas bort mot sin vilja, då detta ses som ett sätt att ”rätta till” deras sexualitet (ALMA Europa år 2012). Barn och unga med intellektuell funktionsnedsättning är också en särskilt sårbar grupp när det gäller barn- och tvångs-äktenskap (Tjejers rätt i samhället år 2014 och Trippelt utsatt metodstöd, Länsstyrelsen Östergötland, år 2015).

Trots lagstiftningen mot tvångs- och barnäktenskap förekommer dessa typer av äktenskap fortfarande. De samtal som kommit in till Länsstyrelsen Östergötlands nationella stödtelefon handlar bland annat om genomförda tvångs- eller barnäktenskap eller oro för/planer på tvångs- eller barnäktenskap. Från den 13 mars 2014 till den 19 december 2014 kom det samtal till stödtelefonen som rörde 187 ärenden och som handlade om 255 direkt berörda personer. Av de samtal som kom in under den perioden så handlade ärenden som rör 61 personer om genomförda tvångs- eller barnäktenskap eller oro för/planer på tvångs- eller barnäktenskap. Över hälften av flickorna var under 18 år, och sju av dem var under 15 år. Åtta av dessa flickor och unga kvinnor hade blivit tvångsgifta, och av dem var fyra under 18 år.

Det är viktigt att alla berörda och alla verksamheter som möter barn och unga och har i uppdrag att ge stöd och skydd till dem har kännedom om den nya lagstiftningen mot tvångs- och barnäktenskap för att de ska kunna ge stöd och hjälp till unga som riskerar att utsättas eller som lever i ett tvångs- och/eller barnäktenskap. Riksdagen tillkännagav våren 2017 för regeringen att åtgärder mot barn- och tvångsäktenskap ska vidtas och regeringen har tillsatt en utredning på ämnet, Starkare skydd mot barnäktenskap, tvångsäktenskap och brott med hedersmotiv (Dir. 2017:25), vilket Moderaterna välkomnar.

Länsstyrelsen Östergötland har på ett förtjänstfullt sätt arbetat fram en kampanj om den nya lagstiftningen mot tvångs- och barnäktenskap. Vi anser att det, även det som ett led i arbetet med att främja mänskliga rättigheter och som ett led i vår plan för ett starkare Sverige, finns ett behov av utökad information om samt opinionsbildning och annat förebyggande arbete mot att unga blir gifta mot sin vilja, inklusive informations- och stödåtgärder på flygplatser, som vänder sig till unga som står i begrepp att föras utomlands med flyg.

Moderaterna har i sina motioner Åtgärder för att stärka demokratiska värderingar och Bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck förslag till hur åtgärder och verktyg för att motverka tvångsäktenskap bör utformas.

Stopp för månggifte

Idag finns nästan 300 registrerade fall av bigami eller polygami i Sverige. Det beror på att svensk lag accepterar polygama äktenskap om äktenskapet ingåtts i ett land där det är lagligt och personerna i äktenskapet flyttar till Sverige. Enligt svensk rätt är utgångspunkten att utländska äktenskap ska erkännas om de är giltiga enligt lagen i det land där de har ingåtts. Undantaget till detta är om effekten av erkännandet går emot svensk så kallad ordre public. Svensk lag behöver förtydligas så att månggifte inte accepteras som legitimt äktenskap i svensk lag eller hos svenska myndigheter.

Svensk äktenskapslagstiftning har moderniserats under senare decennier. Exempelvis har samkönade pars rätt att gifta sig inneburit att människor behandlas lika inför lagen oavsett sexualitet och vem man vill leva med. Samkönade pars rätt att gifta sig handlar om frihet, kärlek och individualism. Samkönade äktenskap ändrar inte äktenskapet i sig, utan vilka som har rätt att ingå det. Med polygama äktenskap är det annorlunda. Acceptans av månggifte riskerar att medföra en svåröverblickbar och radikal förändring av äktenskapet som institution. I synnerhet finns det risk för att mycket starkt kvinnofientliga krafter gynnas av att i grunden djupt ojämsställda relationskonstellationer vinner legitimitet och ökar i utbredning.

I den här frågan behöver vi inte minst lyssna på feminister med rötter i länder där månggifte är tillåtet. Vår utgångspunkt är att kvinnor inte ska riskera att mer eller mindre tvingas in i ett äktenskap med flera andra fruar.

Det är inte någon slump att det inte är möjligt att gifta sig med flera personer samtidigt i något annat liberalt demokratiskt land och att månggifte existerar i länder där kvinnors rättigheter är kraftigt begränsade. I ett internationellt perspektiv är utmaningen därför snarast att arbeta för mer frihet för kvinnor bland annat genom att ifrågasätta månggifte som institution. Sverige bör vara tydligt när det gäller värderingar om jämställdhet.

Utöver att vi behöver vara tydliga med våra moderna och jämställda värderingar, behöver lagstiftningen vara tydlig och rimlig utifrån exempelvis barnvårdnad och bodelning. Riksdagen tillkännagav detta för regeringen våren 2017.

Dödförklaring

Svenska myndigheter tillerkänner inte bevisvärdet för vissa länders handlingar avseende dödförklaringar. Det innebär att dödförklaring inte görs och att dödsfallet därmed inte heller registreras i folkbokföringen. Följden av det är att efterlevande kan försättas i en situation som inte är hållbar, bland annat genom att bodelning inte kan genomföras. Av det skälet bör lagstiftningen avseende dödförklaring ses över.

Ewa Thalén Finné (M)

Carl-Oskar Bohlin (M)

Mats Green (M)

Thomas Finnborg (M)

Lars Beckman (M)